



بازشناسی یاران، راویان و همراهان
امام رضا (علیه السلام) در خراسان

مهدی غلامعلی



سرسنانه: غفر علی، مهدی، ۱۳۵۳

عنوان قراردادی: در جستجوی خورشید: بازشناسی یاران، راویان و همراهان امام رضا علیه السلام

خراسان/ مهدی غلامی

مشخصات نشر: مشهد، به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)، ۱۳۹۸

مشخصات ظاهری: ۱۵۲ ص.

فروست: به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)، ۱۳۹۸.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۳-۲۶-۱-۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه

عنوان دیگر: بازشناسی یاران، راویان و همراهان امام رضا علیه السلام در خراسان

موضوع: علی بن موسی علیه السلام، امام هشتم، ۱۵۳-۳۰۳ ق. -- اصحاب

موضوع: Ali ibn Musa, Imam VIII--Ashab

موضوع: علی بن موسی علیه السلام، امام هشتم، ۱۵۳-۳۰۳ ق. -- احادیث

Ali ibn Musa, Imam VIII--Hadiths

موضوع: محدثان -- ایران -- خراسان

موضوع: Hadith--Authorities--Iran--Khorasan

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۴۷/۴۵/۴۵

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۷

شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۶۰۷۳۵

به نشر
انتشارات آستان
قدس رضوی



در جستجوی خورشید

۲۰۹۸

بازشناسی یاران، راهان و همراهان امام رضا(ع) در خراسان

مهدی غلامعلی

مراح - لد و گرید | رضا نبی زاده
صاحبه آرا | علی موسائی پور
ویراستار | علی پور فقال مشهد

نوبت چاپ | ۱۳۹۵

شماره | ۲۰۰

نوع | علمی

چاپ | مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

شابک | ۹۷۸-۶۰۲-۲۶۰۱-۸

حق چاپ محفوظ است.
به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)

قیمت | ۱۰۰۰۰۰ ریال

دفتر مرکزی | مشهد، بلوار سجاد، خیابان میلاد ص.ب. ۹۱۳۷۵/۴۹۶۹

تلفن و دورنگار | ۳۷۶۵۲۰۰۸

دفتر تهران | تلفن و دورنگار | ۸۸۹۶۵۹۸۲

نشانی اینترنتی | www.behnashr.com | پست الکترونیکی | publishing@behnashr.com

۱۰	با ما از این دریچه به خورشید بنگرید.....
۱۳	پیشگفتار: هشتمین امام در خراسان.....
۱۴	درآمد.....
۱۵	فراخواندن امام به خراسان.....
۱۵	تلاش‌های رضوی در خراسان.....
۱۶	۱. بیان مسائل اعتقادی.....
۱۷	۲. تأکید بر نشر حدیث اهل بیت (ع).....
۱۸	۳. برگزاری حلقه‌های حدیثی.....
۱۸	۴. برگزاری جلسات مناظره.....
۱۹	شهادت.....

فصل اول: هم‌سفران

۲۲	درآمد.....
۲۳	الف) نظایان کم‌متی.....
۲۳	رجاء بن ابی جحک.....
۲۸	ب) خدمتگرا:.....
۲۸	۱. یاسر خادم.....
۳۰	۲. مسافر خادم.....
۳۲	مسافر در دوران امام نهم.....
۳۲	مسافر در دوران امام دهم (ع).....
۳۲	۳. ساربان اصفهانی.....
۳۳	ج) یاران.....
۳۳	۱. جوانی.....
۳۴	۲. داوود بن قاسم (ابوهاشم جعفری).....
۳۵	۳. عبدالرحمان بن یحیی.....
۳۶	۴. عموی ابوالحسن صائغ.....
۳۷	۵. محمد بن جمهور.....
۳۹	۶. محمد بن یحیی بن عمر بن علی بن ابی طالب (ع).....
۴۰	۷. موسی بن سیار.....

فصل دوم: یاران

۴۴	درآمد.....
۴۵	الف) شیعیان کوفی.....
۴۶	۱. آیوب بن نوح بن دراج.....

۴۸	۲. حسن بن جهم
۴۸	جایگاه حسن بن جهم در نزد ائمه علیهم السلام
۴۹	جایگاه علمی ابن جهم
۴۹	۳. حسن بن علی بن زیاد و شفاء
۵۰	جایگاه روایی
۵۱	آثار
۵۱	و شفاء در خراسان
۵۳	۴. خا بن حماد اسدی
۵۴	۵. مبداء ریزین مسلم
۵۵	۶. غی بن اسباط
۵۵	علی بن اسباط در خراسان
۵۶	۷. محمد بن نازم هروی
۵۷	آثار
۵۷	(ب) شیعیان قمی
۵۸	۱. ریان بن صلت اشعری قمی
۵۹	ریان و نقل حدیث
۵۹	ریان بن صلت و خراسان
۶۰	۲. زکریا بن آدم قمی
۶۱	آثار
۶۱	زکریا بن آدم و ائمه علیهم السلام
۶۳	۳. سعد بن سعد اشعری قمی
۶۳	(ج) شیعیان خراسانی
۶۴	۱. سهل بن قاسم بوشنجانی
۶۵	۲. عمیر بن یزید
۶۶	۳. فضل بن شاذان نیشابوری
۶۷	ولادت و وفات
۶۷	توصیف فضل بن شاذان
۶۸	جایگاه علمی
۶۹	متکلم زبردست
۷۰	۴. فیاض بن محمد بن عمر طوسی
۷۱	۵. موسی بن سلیمان
۷۱	۶. هبش بن واقد

- ۷۲ ۵. شیعیان مناطق دیگر
 ۷۲ ۱. معمر بن خلاد
 ۷۳ ۲. هشام بن ابراهیم عباسی

فصل سوم: دانشمندان

- ۷۸ ۱. اسحاق بن حماد
 ۸۰ ۲. اسحاق بن راهویه
 ۸۲ ۳. ثمامه بن اشرس
 ۸۲ ۴. صباح بن نصر هندی
 ۸۳ ۵. عبدالسلام بن صالح (اباصلت هروی)
 ۸۴ بنایگاه اباصلت
 ۸۵ مذهب
 ۸۵ آثار
 ۸۶ جلدات حدیث
 ۸۸ ۶. محمد بن اسحاق القانی
 ۸۹ ۷. محمد بن اسحاق الموسی

فصل چهارم: هنرمندان

- ۹۲ ۱. ابراهیم بن عباس صوفی
 ۹۳ راوی اخبار رضوی
 ۹۵ ابراهیم در دربار خلافت
 ۹۶ ۲. ابونواس
 ۹۹ ۳. دعبل بن علی خزاعی
 ۱۰۲ آثار
 ۱۰۳ ولادت و وفات

فصل پنجم: راویان

- ۱۰۶ ۱. ابراهیم بن بسطام
 ۱۰۷ ۲. ابراهیم بن موسی القزاز
 ۱۰۸ ۳. ابن ذی العلمین
 ۱۰۸ ۴. ابوسعید خراسانی
 ۱۰۹ ۵. ابو محمد مشهدی بجلی
 ۱۰۹ ۶. حمدان دیوانی
 ۱۰۹ ۷. محمد بن حسین بن یزید
 ۱۱۰ ۸. محمد بن زید طبری



۹. محمد بن عبدالسلام ۱۱۰
 ۱۰. محمد بن عرقه ۱۱۱
 ۱۱. یزید بن عمر شامی ۱۱۱
 ۱۲. یحیی بن سلیمان ۱۱۲

فصل ششم: خویشانندان

۱. زید بن موسی بن جعفر ۱۱۴
 ۲. زید و امام رضا علیه السلام ۱۱۶
 ۳. قاضی ابی ایوب علوی ۱۱۷
 ۴. حماد بن جعفر دیباج ۱۱۸
 ۵. وضعیت علمی ۱۱۸
 ۶. جایگاه دیباج ردائمه ۱۱۹
 ۷. نگاهی به زندگی دیباج ۱۱۹
 ۸. محمد بن یحیی بن مرزبان بن ابی طالب علیه السلام ۱۲۳

فصل هفتم: خادمان

۱. پسند ۱۲۶
 ۲. خیران خادم ۱۲۷
 ۳. ساربان اصفهانی ۱۲۸
 ۴. عبید نیشابوری ۱۲۸
 ۵. غدر ۱۲۹
 ۶. فرناس خادم ۱۳۱
 ۷. محمد بن عبدالله خراسانی ۱۳۱
 ۸. مسافر خادم ۱۳۲
 ۹. یاسر خادم ۱۳۲

فصل هشتم: کارگزاران

۱. رجامن ابی ضحاک ۱۳۸
 ۲. مأمون، خلیفه عباسی ۱۳۸
 ۳. محمد بن ابی عباد ۱۴۰
 ۴. هرثمه بن أعین ۱۴۱
 ۵. هشام بن ابراهیم عباسی ۱۴۲
 ۶. هشام و امام رضا علیه السلام ۱۴۳

■ با ما از این دریچه به خورشید بنگرید

پیشینیان چه زیبا نام «سرزمین خورشید» را «خراسان» نهادند. گویی ایشان می دانستند که روزگاری خورشید عالم تاب رضوی در این سرزمین مقدس، نورافشانی خواهد کرد.

آری! در سال های پایانی سده دوم هجری، نظام هستی دگرگون شد. خورشید این بار از مغرب طلوع کرد و در افق مشرق از دیده ها پنهان شد و برای همیشه غروب کرد. دو سال و چند ماه حضور امام رضا (ع) بر کاتی را برای خراسان به ارمغان آورد که تا قیام قیامت نیز جاودانه خواهد ماند. در آن روزها که آفتاب وجود آن امام همام در این سرزمین نورافشانی می کرد، علاقه مندان و دلدادگان اهل بیت (ع) مناصب گوناگون خراسان تا شهرهای دور و نزدیک فارس و عراق، مشتاقانه به سوی آمدن تا از برکات وجودی ایشان بهره مند شوند. در آن روزگار، زائران رضوی را بیشتر شیعیان علاقه مند، راویان اخبار، محبتان خاندان، پیامبر خدا (ص) و شیعیان و هنرمندان تشکیل می دادند. هر یک از این جمع پریشان، با معلومات مختار و اهداف گوناگون از دریچه ای به خورشید نظر می کردند و آنچه را که دیده یا شنیده بودند، برای دیگران واگویی می کردند.

شناسایی افرادی که امام را در آن مقطع کوتاه در خراسان زیارت کرده اند، کار دشواری است. اما می توان با بررسی روایات ایشان، جمعی از «رضویان» که از اقشار مختلف جامعه بوده اند را بازشناسی کرد. آنگاه نوع نگاه ایشان به امام هشتم و چگونگی روایتگری آنها می تواند بسیار زیبا و جذاب باشد.

در پژوهش حاضر، نام حدود شصت نفر از راویان روایات امام، که در خراسان بوده و یا رنج سفر کشیده و به عشق دیدار و همراهی آن امام همام به خراسان

آمده‌اند را، از نظر می‌گذرانیم. تحقیق دربارهٔ بازشناسی یاران خراسانی امام رؤف، نخستین بار است که انجام شده است و طبیعی است که خالی از اشکال نخواهد بود. لازمهٔ چنین پژوهشی، تحلیل‌های علمی است، ولی از آنجا که این اثر، برای عموم مخاطبان تدوین شده است، شامل بحث‌های تحلیلی نیست. پس از مقدمه، در پیشگفتار کوتاهی از تلاش‌های رضوی در مدت اقامت در خراسان سخن رانده‌ایم و سپس روایتگران احادیث رضوی را در بخش‌های گوناگون معرفی خواهیم کرد. گزارش‌های مربوط به هریک از این راویان، به تفکیک عناوین هشت‌گانه در بخشی مستقل از کتاب حاضر آمده است. این عناوین هشت‌گانه عبارتند از:

همسفران؛ کسانی که در طول سفر همراه امام از مدینه تا مرو بوده‌اند.
 یاران؛ شیعیان مشتاقی که به عسکریت امام از شهرهای دور و نزدیک به دیدار ایشان آمده بودند.
 دانشمندان؛ گروهی از عالمان اهل سنت که ضمن ملاقات با امام، روایتگر روایات ایشان هم بوده‌اند.
 هنرمندان؛ شاعرانی که هم خدمت امام رسیده و هم در بیان اشعار را سروده‌اند.

راویان؛ روایتگران احادیث رضوی که بیشتر ایشان از اهل سنت بوده‌اند.
 خویشاوندان؛ بستگان امام که در خراسان حضور داشته و در روایات هم اینان آمده است.

خادمان؛ افرادی که تاریخ، نام ایشان را به‌عنوان خادم امام ثبت کرده است.
 کارگزاران؛ مسئولان حکومتی یا جاسوسان دربار که نزد امام، رفت‌وآمد داشتند.
 در هر فصل نیز اسامی افراد به‌ترتیب حروف الفبا آمده است. گفتنی است

به‌دست آوردن این اسامی که فاقد هرگونه کلیدواژه است، تنها با بررسی مجموعه روایات امام‌رضا علیه السلام و همچنین مطالعه متون تاریخی مربوط به این حضور تاریخی، در مدت طولانی حاصل شده است. امید است که خوانندگان با مطالعه این اثر، از زاویه‌ای جدید به زندگی آن امام بزرگ نظر کنند و نواقص تألیفی این کتاب را نیز به نویسنده گوشزد کنند.

در پایان، از جناب آقای محمدزاده مقدم، مدیرعامل محترم انتشارات «به‌نشر»، همکاران ارجمند ایشان، که زحمت نشر این اثر را پذیرفتند، صمیمانه تشکر می‌کنم و از خداوند مهربان می‌خواهم که ناشر و نویسنده را مشمول شفاعت شما، الشیخ جوس، قرار دهد.

قم، سالروز شهادت امام جعفر صادق علیه السلام

مهدی غلامعلی

۲۵ شوال ۱۴۳۷

۸ مرداد ۱۳۹۵

